

rabitus

Núm. 13 • desembre de 2015 • Preu: 7€

CONSELL CULTURAL DE LES VALLS D'ÀNEU

Lluís Fíguls. Soci del Consell Cultural

Fotos: Lluís Fíguls/ CCVÀ

Les campanes d'Estaron, un patrimoni recuperat

*David Marzo en acció
substituint els jous vells per
fusta nova.*

“Aquesta és la Bàrbara”, deia en Joan mentre sonaven les campanes. En Joan Bardina és l'únic nascut al poble que no hi ha deixat de viure mai i coneix molt bé aquell so metàl·lic que des de ben petit li ha marcat moltes quotidianitats. No sols “tocar a morts”, que potser és la música més coneguda, sinó també els avisos de les tempestes, les oracions de cada matí, etc.

Coneix molt bé el so de l'Anna Maria i la Bàrbara, les dues campanes del formidable campanar d'espadanya de Sant Sebastià d'Estaron i les sap diferenciar perquè és un so que convivia amb les comunitats dels pobles de tot arreu, de tot el món. I el Pirineu català, i concretament la comarca del Pallars Sobirà, disposa d'un excepcional patrimoni d'esglésies, campanars i campanes que s'han conservat, en part, per l'aïllament geogràfic que històricament ha tingut.

Els veïns d'Estaron tornàvem a sentir les campanes després d'una restauració acurada dels dos jous, del marc arquitectònic que suporta les campanes i d'un batall que es va dependre fa anys quan tocaven les dotze campanades pel Cap d'Any... com és tradicional.

1. Quant a la importància de les campanes, aquesta és la llista recordada per Casa Coixet: tocar a morts; per Nadal; per quan venia una tempesta i/o pedra; cada sortida del sol de tot l'any, per l'oració; cada posta de sol de tot l'any, pel rosari; incendi en una casa; tota la nit de Nadal, bevent vi sota les campanes.

*Obres de restauració
durant l'hivern
2014-2015.*

La casualitat va fer que es decidís despenjar les campanes aprofitant que una empresa executava les obres de pavimentació del poble i així restaurar el marc arquitectònic molt deteriorat dels dos forats que contenen les dues campanes i els dos jous de fusta molt malmesos. I al mateix moment, el Consell Cultural de les Valls d'Àneu va presentar el llibre *Entre el seny i la rauxa. Campanars i campanes al Pallars Sobirà*. Aquesta immensa obra conté 108 pobles de la comarca, 123 campanars i 266 campanes i està escrita per tres autors: Delfí Dalmau, Xavier Orriols i Francesca Roig. La presentació va ser a càrrec del doctor Francesc Llop, antropòleg i expert en campanes, i una de les coses que va recomanar que no es fes mai en una restauració de campanes va ser, precisament, canviar els jous de fusta per uns de ferro.

L'altra casualitat és que el campanar triat per a la portada del llibre era precisament... el de Sant Sebastià d'Estaron!

Seguint els consells del doctor Llop i sota la tutela del Consell Cultural de les Valls d'Àneu, l'Ajuntament de la Guingueta d'Àneu va encarregar a una empresa la restauració fidel dels jous de fusta i la col·locació del batall. El finançament va anar a càrrec íntegrament del mateix ajuntament.

No era la primera vegada que uns jous de fusta se substituïen per uns de ferro. L'any 1983, els jous de fusta de les quatre campanes de l'església parroquial de Sant Vicenç d'Esterrí d'Àneu van ser sacrificats per quatre jous de ferro. Un altre cas —per la importància de l'església— va ser l'única campana que hi ha al campanar de Sant Just i Sant Pastor de Son. N'he citat només dos exemples de diversos que hi ha a la mateixa comarca i, evidentment, a la resta de Catalunya.

Detall de la corona de la campana i dels tirants de ferro.

Els jous de fusta, els tirants de ferro, el suport de la palanca, el batall, tots els elements d'una campana fan que aquell artefacte prodigiós emeti el so d'una manera determinada, única i irrepetible. Per això és un patrimoni. Per això s'han de restaurar amb criteri gairebé científic.

Aquesta restauració feta a Estaron i la publicació del llibre sobre les campanes del Pallars Sobirà han donat rellevància a la correcta restauració d'aquests elements i han donat fruits en les seus de les administracions. L'Ajuntament de la Guingueta d'Àneu ja va ser el primer a aprovar en el ple de l'1 d'abril de 2015 una moció sobre el "Protocol de restauració global de les campanes a les Valls d'Àneu realitzat pel Dr. Francesc Llop (antropòleg i campaner)". L'objectiu és que qualsevol actuació sobre les campanes dels catorze nuclis que té el municipi segueixi el protocol aprovat.

"Les campanes no sols són un bé de caire religiós, són cultura", recordava la família de Casa Coixet, tots fills i criats a Estaron. I és clar! Cada matí i cada nit de tot l'any les escoltaven!

Roig

Parts més importants de les campanes.

Protocol de restauració global de les campanes de les Valls d'Àneu realitzat pel doctor Francesc Llop (antropòleg i campaner)

Es proposa la seua restauració en les condicions següents:

1. En allò que sigui possible, els jous s'han de restaurar mantenint igualment els ferratges originals i les abraçadores rodones del braç. Només se substituiran aquelles peces en mal estat per motius de seguretat, però mantenint la forma i funció originals. Si els jous s'haguessin de substituir, sempre seran de fusta, mai metàl·lics.
2. Se substituiran els coixinets actuals per rodaments autocentrats.
3. Es restauraran els batalls existents o seran substituïts per altres de semblants. En cap cas seran substituïts per batalls de canya de fusta o plàstica.
4. Les campanes seran dotades de palanca amb corda per a ventar-les, com era el seu toc original. No es contempla cap mecanització.
5. Les campanes es netejaran per dins i per fora per recuperar la sonoritat original.
6. En cas que alguna de les campanes estigui esquerdada, no serà en cap cas refosa, sinó que serà soldada pel mètode Lachenmeyer.
7. L'empresa adjudicatària haurà de contemplar l'exposició de les campanes restaurades abans de reposar-les a l'espadanya.
8. L'empresa adjudicatària documentarà exhaustivament i fotogràfica tot el procés de restauració, retornarà aquelles parts que no puguin ser restaurades per a la seua conservació i farà un informe final, amb la inclusió en suport digital de totes les fotografies de la documentació.

Dades personals del doctor Francesc Llop
<http://www.campaners.com/php/campanar.php?numer=6231>

Francesc Llop i Bayo
<http://www.campaners.com/francesc.llop/>

Nota. El gener del 2015 el Consell Cultural enviava als municipis aneuencs aquest protocol i els demanava d'aprovar-lo en sessió plenària. Actualment, només l'Ajuntament de la Guingueta d'Àneu n'ha executat l'aprovació.

Inauguració de la restauració dels jous de les campanes d'Estaron

Estaron, 29 d'agost de 2015

De la mà de l'Ajuntament de la Guingueta d'Àneu i de l'Associació de Veïns d'Estaron ha estat possible la restauració dels jous del campanar de l'església de Sant Sebastià, seguint les propostes que des del Consell Cultural es van portar a terme sota les directrius del doctor Francesc Llop. La inauguració de la restauració va tenir lloc el 29 d'agost coincidint amb la festa major del poble.

Presentació del llibre *Guia d'ocells per a nois i noies*

Esterrí d'Àneu, 13 de maig de 2015

L'Institut SES Morelló d'Esterrí d'Àneu va organitzar, a proposta del Consell Cultural, la presentació del llibre *Guia d'ocells per a nois i noies*, de l'escriptor i ornitòleg Màrius Domingo, una eina per endinsar-se en el món de l'ornitologia d'una manera entenedora i amable, una classificació senzilla i de fàcil accés a la majoria d'espècies que es troben al nostre país. L'acte va comptar amb la presència d'un nombrós grup d'alumnes i professors del centre.

Recerca i arxius, les festes del foc

Esterrí d'Àneu, 5 de juny de 2015

El dia 5 de juny va tenir lloc a la sala d'actes de l'Ajuntament d'Esterrí d'Àneu, coordinada per l'Arxiu Històric de les Valls d'Àneu i dins el marc del Dansàneu 2015, la jornada de recerca i arxius sobre les festes del foc, amb un programa que incloïa diverses ponències i una taula rodona amb la participació d'especialistes com ara Salvador Palomar, Albert Villaró o Jaume Comas.